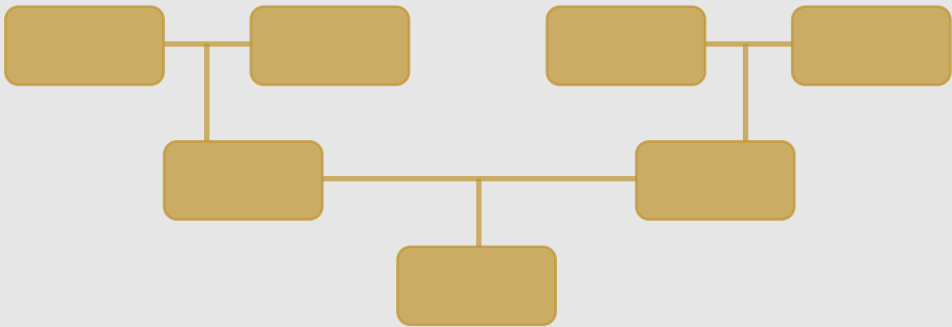

mijn overgrootouders

Brand Jan

en

Cornelia Hendrika

Gert de Groot

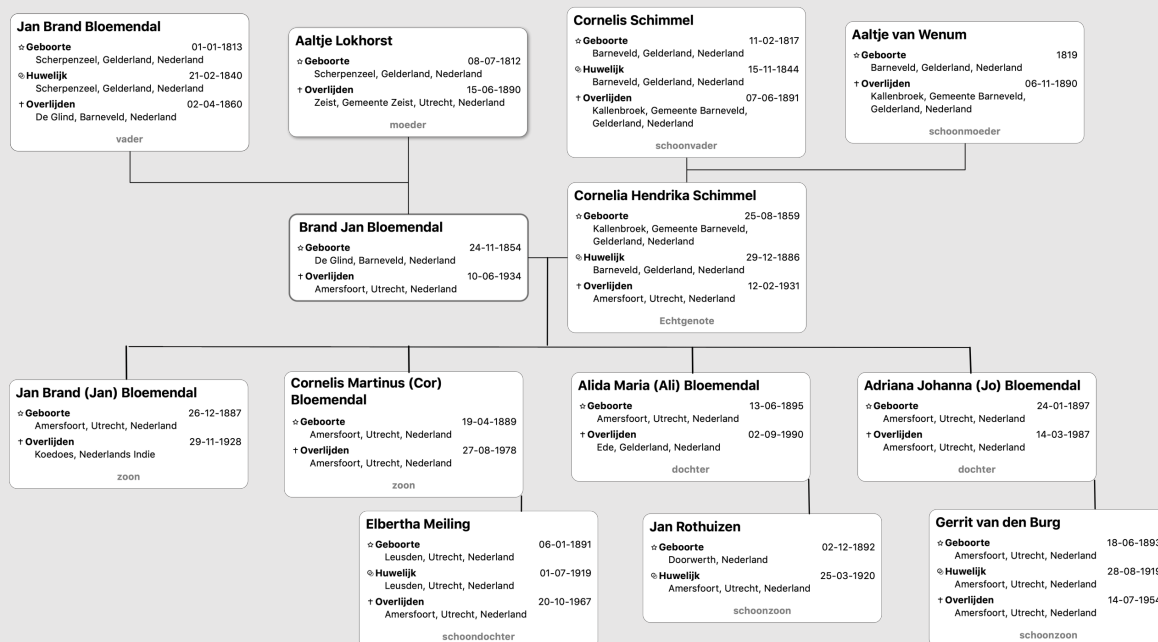
Voorwoord

Met een aantal plaatsen ben ik emotioneel verbonden. Amersfoort is zo'n plaats. Daar woonden mijn grootouders Van den Burg-Bloemendal, alwaar ik in mijn jeugd veel heb gelogeed. Ze hebben daar hun hele leven gewoond; in Amersfoort had mijn grootvader een eigen zaak in piano's en orgels. Mijn grootmoeder, de moeder van mijn moeder, won alle spelletjes, bijna altijd. Met schaken kon ik niet van haar winnen.

Mijn opa en oma zijn in Amersfoort niet zomaar uit de lucht komen vallen. De opa van mijn opa Gerrit van den Burg is na zijn huwelijk rond 1850 naar Amersfoort getogen; een van z'n kinderen, de vader van mijn opa is daar toen die zaak in piano's en orgels begonnen. De familie van mijn oma heeft zich iets later in Amersfoort genesteld. Rond 1890 is de vader van mijn oma Jo, de heer Brand Jan Bloemendal uit Barneveld vertrokken en naar Amersfoort gegaan.

Als familie-onderzoeker moet je keuzes maken. Mijn oog viel op het echtpaar Brand Jan Bloemendal, getrouwd met ene Cornelia Hendrika Schimmel. Een van mijn vier overgrootouders dus. Waarom deze keuze? Het is de eerste familie Bloemendal in Amersfoort, de voornaam Brand intrigueert me, mijn moeder is vernoemd naar Cornelia Hendrika en ik heb in mijn kast nog wat spulletjes van en over dit echtpaar. Daarom.

De hoofdrolspelers in dit verhaal staan netjes geordend afgebeeld in een stamboomtak van de familie (afb.1).

afb. 1. Echtpaar Bloemendal-Schimmel met wederzijdse ouders en (aangetrouwde) kinderen.

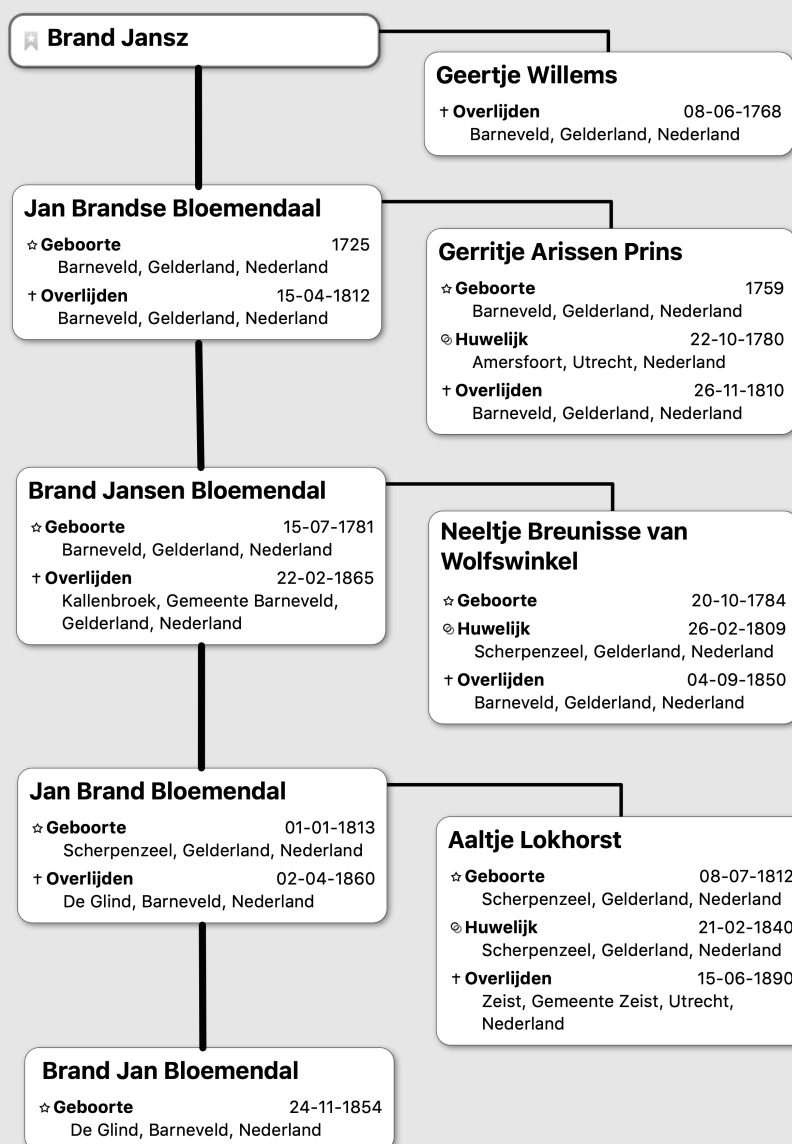
Startend vanuit de afzonderlijke families, wandel ik langs de tijdlijn van het echtpaar Bloemendal-Schimmel en kom allerlei meer en minder belangrijke gebeurtenissen tegen. Mijn vader heeft Het Familieverhaal geschreven (1993). Hij wijdt een klein hoofdstukje aan het echtpaar Bloemendal-Schimmel, dat nu kan dienen als een bondige samenvatting van dit verhaal.

Inhoudsopgave

Bloemendal	5
Schimmel	9
Het echtpaar Bloemendal-Schimmel	10
Woonhuis	11
Eerste kinderen	12
Erfenissen	12
Antirevolutionair	14
Meer kinderen	14
Maatschappelijke bijdrage	15
Op de thee	18
Zilveren feest	19
Economische activiteiten	20
Water	21
De vier kinderen	22
Jan	22
Cor	23
Ali	24
Jo	24
Tweetjes	27
Pensioen	29
Huwelijksfeest	30
Jan Brand	32
Laatste jaren	34
 Nawoord	 37
 Bijlagen A: Huwelijkslied	 38
B: Verknoping	39
Bronnen	40

Bloemendal

De familienaam Bloemendal komt veel voor. Stamboomonderzoek wijst uit dat er (voorlopig) drie stamvaders zijn te onderscheiden. 'Onze' stamvader is Brand Jansz, begraven te Barneveld in 1777. De stamreeks van Brand Jan (zijn voorouders in rechte mannelijke lijn, *afb.2*) laat de voorgeslachten zien, honkvast in de Gelderse vallei rondom Barneveld. Platteladers, het land bewerkend.

afb. 2. Stamreeks van Brand Jan Bloemendal.

Mooi, al die vernoemingen in de stamreeks. De familienaam bestond al in de 18^e eeuw - Bloemendal en Bloemendaal werden toen door elkaar gebruikt -. Pas in 1811 was het hebben van een vaste familienaam (achternaam) verplicht. Het is niet ondenkbaar dat de familie een toenaam had, gebaseerd op hun woonlocatie (niet ongebruikelijk): een bloemrijke omgeving in het dal van de Gelderse Vallei. Bloemendal dus. En de familie heeft een heus familiewapen (*afb.3*). Het stelt het Lam Gods voor met het Kruis, staande in een

grasveld met drie bloemen. Bloemen in een dal. Het was door de geslachten heen een gelovige familie.

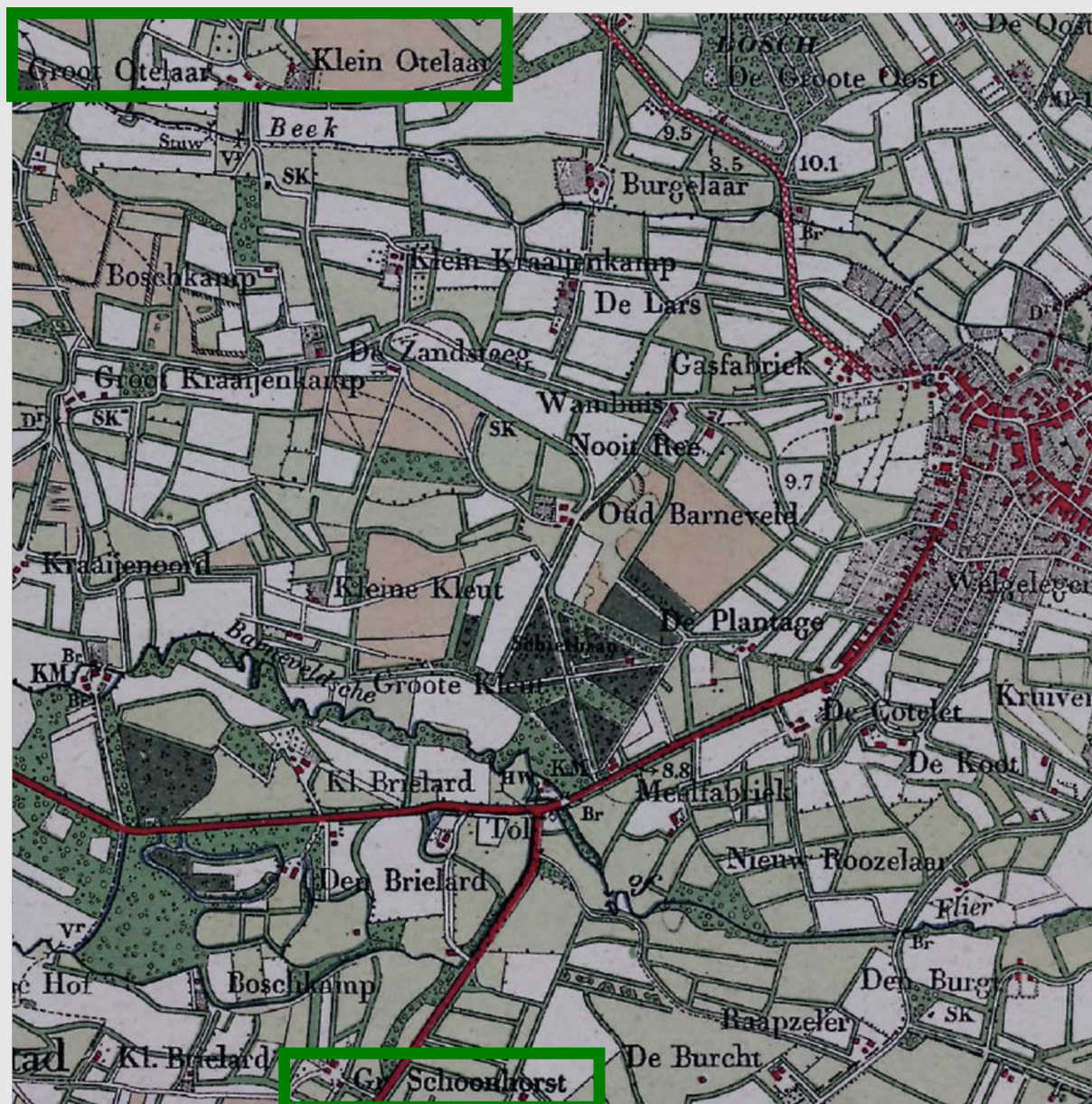

afb. 3. Wapen van de familie Bloemendal.

Eerlijk gezegd weet ik niet wanneer het wapen is gemaakt. In ieder geval zat de fraaie afbeelding in de erfenis van mijn oma. Het kunstwerkje zit nu ook in de verzameling familiewapens van het CBG (Centrum voor familiegeschiedenis).

In 1854 is mijn overgrootvader Brand Jan Bloemendal geboren, in het buurtschap (dorpje) De Glind, vlakbij Barneveld. Hij was het laatste, achtste kind en het enige jongetje in het gezin. Zes jaar later overlijdt zijn vader op 47-jarige leeftijd, zijn moeder en een kinderscharre tussen de 6- en 19-jaar achterlatend. Hoe heeft het gezin dat overleefd? In ieder geval hertrouwt zijn moeder 15 maanden na het overlijden van haar man met een 10-jaar jongere landbouwersknecht. Ze bezit de boerenhofstede 'Schoonhorst', geërfd van haar ouders. Het is een mooie boerderij bestaande uit een landbouwerswoning, bakhuis, schuur, schaareshok,

3 korenbergen, bouw- en weilanden, veldgrond en houtgewassen, tezamen bijna 59 ha groot en grenzend aan het landgoed 'den Briellard' (afb.4). Brand Jan werkt als landbouwer op de boerderij van z'n moeder. Omdat hij de enige wettige zoon is, hoeft hij niet in dienst. Het landbouwleven gaat z'n gang. Totdat in 1880 ook zijn stiefvader overlijdt.

afb. 4. Ligging van de hofsteden Schoonhorst (onder) en Groot en Klein Otelaar (boven), een paar km buiten de bebouwde kom van Barneveld. De getoonde zgn. Bonnekaart met percelen en hofsteden is van 1832.

Daar zit je dan als 26-jarige landbouwer in de boerderij, met je 68-jarige moeder en twee ongetrouwde zussen. Kennelijk zag Brand Jan aldaar geen toekomst als landbouwer, gegeven de situatie. Of wilde moeder de boel verkopen? In ieder geval ging Brand Jan op pad om een baan te zoeken. Hij vond iets. Op 6 juli 1884 kwam hij in dienst bij de firma Verloop&Co. Die firma had net een te koop staande stoomolieslagerij in Amersfoort gekocht (afb.5) en daarvoor zocht de firma een directeur. Het bijbehorende woonhuis kon hij direct betrekken. De stap naar de stad was gezet.

De Notaris **A. H. DRIJFHOUT VAN HOOFF** te Amersfoort, zal op **Zaterdag den 14 April 1883**, des avonds ten **7 ure**, in het lokaal **AMICITIA** te Amersfoort, in het openbaar

Verkoopen:
Onder de Gemeente Amersfoort.
De in volle werking zijnde

STOOMOLIESLAGERIJ

«de Zon» gelegen aan de rivier de Eem, buiten de Kleine Koppel, met 2 voor en 2 naslagen, PLETTERIJ, HOUTSTEENEN, STAMPERIJ, STOOMMACHINE met condensatie van 16 Paardenkrachten, CORNWALLISSTOOMKETEL van 20 paardenkrachten, verwarmend oppervlak 24 Meter, PAKHUIZEN, (waaronder het grootste voor weinige jaren nieuw en bijzonder hecht gebouwd) tot berging van Koeken en ongeveer

9000 HECTOLITER ZAAD,
benevens PATENT-FABRIEK en 3 OLIEBAKKEN, welke tezamen kunnen bevatten ruim **400 Hectoliter olie.**

Voorts TIMMERSCHUUR en HOUTMAGAZIJN, KNECHTSWONING met TUINTJE en STAL. Alsmede het WOONHUIS bevattende 6 KAMERS, KANTOOR, KEUKEN, PROVISIEKAMER, KELDER en verdere gemakken en grooten TUIN met BLOEMBAKKEN enz.

Alles te zamen groot 47 aren, 46 centiaren en kadastraal bekend in Sectie D, Nos. 66, 497, 501, 832 en 833. Grondbelasting over 1883 f 52,02.

Dadelijk te aanvaarden. Betaling der koopenningen op den 14 Juli 1883.

Te bezichtigen dagelijks van 9 tot 12 ure.

Nadere inlichtingen ten kantore van bovengenoemden Notaris.

afb. 5. Advertentie in de Nieuwe Amersfoortse Courant

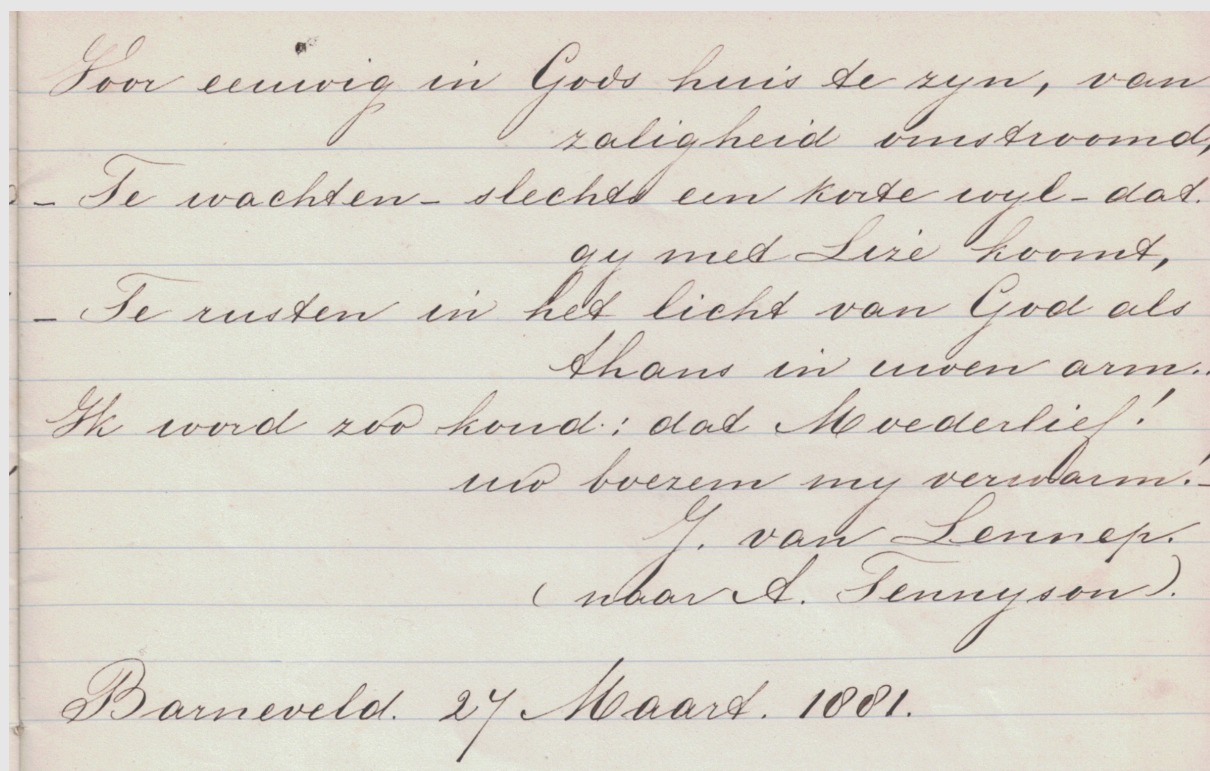
In 1885 wordt de hofstede 'Schoonhorst' voor een mooie prijs verkocht: de hele bups voor f 18.800. Dat zou nu neerkomen op ruim € 200.000. Moeder is al verhuisd en de twee ongetrouwde zussen zullen 'binnenkort' trouwen. Brand Jan ook.

In 1886 trouwt Brand Jan in Barneveld als 'koopman uit Amersfoort' met zijn meisje Cornelia Hendrika Schimmel uit het buurtschap Kallenbroek, nog zo'n dorpje vlakbij Barneveld.

Schimmel

De ouders van Cornelia Hendrika Schimmel waren ook landbouwers. Ze bezaten onder meer drie hofsteden: Groot en Klein Otelaar (ligging aangeduid op voorgaande *afb.4*), Middendorp en Malkenhorst. Het totaal oppervlak was ruim 140 ha (1,4 km²). Alle bezittingen tezamen werden geschat op ongeveer f 77.500, dat is nu zo'n € 1.000.000. Niet niks.

Cornelia Hendrika groeide op in de hofstede Otelaar. Haar roepnaam was Keetje, Keetje van Otelaar. Ze had drie oudere broers, allen landbouwers. Eén van hen stierf al op 19-jarige leeftijd. Keetje werkte ook mee op de boerderij. In haar vrije tijd las ze gedichten, bijvoorbeeld uit de POËTISCHE WERKEN van Jacob van Lennep (1802-1868). Drie gedichten, die Van Lennep in navolging van de bekende Engelse dichter A. Tennyson heeft gemaakt, troffen haar bijzonder. Het zijn het lieflijke gedicht De Pinksterbloem en de melancholieke gedichten Oudejaarsavond en Besluit. Keetje heeft ze overgeschreven in haar verzenschrift (*afb.6*). Ze was 22 jaar.

afb. 6 Laatste regels van het gedicht Besluit, uit Keetjes verzenschrift.

Op een goede dag kwam Brand Jan langs en vroeg haar ten huwelijk. Ze was 27 jaar, Brand Jan 32. De huwelijksvoltrekking vond plaats in Barneveld, nog juist in 1886, op 29 december.

Echtpaar Bloemendal – Schimmel

afb. 7. Brand Jan en Cornelia Hendrika

Het is een mooie woensdagmiddag. Als getuigen van het burgerlijk huwelijk fungeren de beide broers Willem en Cornelis Johannes van Keetje en de beide zwagers van de bruidegom Hendrikus en Aart Roskam, broers van elkaar en beiden bakker.

De kerk zit vol familie, vrienden en belangstellenden. De Dienaar vraagt de trouwenden, die elkaar de rechterhand geven:

Brand Jan Bloemendal, verklaart gij hier voor God en zijn heilige gemeente, dat gij genomen hebt, en neemt, tot uw wettige huisvrouw Cornelia Hendrika Schimmel, hier tegenwoordig? Beloofd gij, dat gij haar nimmer zult verlaten; dat gij haar zult liefhebben en trouw onderhouden, zoals een trouw en godvrezend man aan zijn wettige vrouw schuldig is, dat gij ook heilig met haar leven wilt, haar trouw houdende in alle dingen, naar uitwijzen van het heilig Evangelie?

Ja.

Cornelia Hendrika Schimmel, verklaart gij hier voor God en zijn heilige gemeente, dat gij genomen hebt, en neemt, tot uw wettige man Brand Jan Bloemendal, hier tegenwoordig? Beloofd gij hem lief te hebben, hem gehoorzaam te zijn, hem te dienen en te helpen, nimmer te verlaten, heilig met hem te leven, hem trouw houdende in alle dingen, gelijk een vrome en getrouwe huisvrouw haar wettige man schuldig is, naar uitwijzen van het heilig Evangelie?

Ja.

Met het huwelijk plaatste Cornelia zich onder het kerkelijk en wettelijk gezag van Brand Jan. Zij sloot feitelijk een onderwerpingsverdrag, zoals alle vrouwen in die tijd. In het gezin kon maar één kapitein zijn, zo was de gedachte toen. Pas in 1957 is de handelingsonbekwaamheid van vrouwen wettelijk afgeschaft.

Waarheen gaan ze op huwelijksreis? Dat weet ik niet meer; misschien gingen ze wel niet.

Woonhuis

Keetje kon direct bij Brand Jan intrekken, want als directeur van de olieslagerij bewoonde hij de directeurswoning (met een groot erf), gelegen aan de Kleine Koppel (vanouds No.13). Ernaast stond het restant van de oude oliemolen De Rijzende Zon uit 1765. 'De Agtkante Steene WIND-OLYMOLEN, geschikt tot het Slaan van Raap-, Hennip en Lyn-Oly ...' (Utrechtse courant, 15 december 1809) was rond 1880 onttakeld en daarna functioneel heringericht. De zaak draaide nu op stoom. Naast de directeurswoning, bevattende 6 kamers, kantoor, keuken, provisiekamer en kelder had de slagerij een eigen timmerschuur, magazijn en een knechtswoning met een tuintje en een stal.

Niet alles kon zelf gerepareerd worden. In 1912 heeft Brand Jan nog een pak naslagharen opgestuurd en laten repareren in Koog aan de Zaan.

afb. 8. Oliemolen De Rijzende Zon aan de Eem (1864) met op de achtergrond de stad Amersfoort. De rechter foto, kijkend vanuit de stad (dus rechts, niet zichtbaar loopt de Eem) toont het woonhuis van het echtpaar Bloemendal-Schimmel met het restant van de oliemolen, gelegen aan de Kleine Koppel (begin 1900), lopende van de Koppelpoort Westzijde naar de grens van de gemeente.

Brand Jan en Keetje hielden beesten op hun erf. Mogelijk een overblijfsel van hun boerenleven van vroeger. Ongetwijfeld hebben ze daar veel plezier aan beleefd en profijt van gehad. Maar soms gaat het mis. Miltvuur! Hoe is dat nou mogelijk? Brand Jan neemt direct passende maatregelen. De week daarop stond er een berichtje over in de plaatselijke krant (afb.9).

— Op de stal van den heer B. J. Bloemendal, buiten de Kleine Koppel alhier, is miltvuur ontstaan bij een rund. Het dier is gestorven, de overblijfselen ervan zijn verbrand en de hoeve is gedisinfecteerd.

afb. 9. Uit: Nieuwe Amersfoortsche Courant, 7 feb. 1894.

Eerste kinderen

Het is tweede kerstdag 1887. Het is een jongetje! Kerngezond. We gaan h'm Jan Brand noemen, naar z'n overleden opa, of afgekort alleen Jan. Om de burgerlijke stand niet in verwarring te brengen, schrijft Brand Jan Jan Brand in als Jan Berend. Weduwe oma Bloemendal-Lokhorst vindt het prachtig. Ze is 75 jaar. Jan Brand is haar 19^e kleinkind. Maar de geboorte van de stamhouder is toch wel bijzonder. Als ze nog goed ter been was geweest, was ze op kraamvisite gekomen.

Ruim een jaar later wordt hun tweede kind geboren. Weer een jongetje. Keetje wil hem graag Cornelis Martinus noemen, naar haar jong overleden broer Martinus Cornelis. Natuurlijk komen opa en oma Schimmel-van Wenum op kraamvisite. Ze zijn ruim over de 70, maar komen toch, helemaal uit Barneveld.

afb. 10. Opa en oma Schimmel-van Wenum.

Erfenissen

De moeder van Brand Jan, Aaltje Bloemendal-Lokhorst overlijdt in juni 1890, bij haar jongste dochter in Zeist. Binnen een jaar overlijden ook de ouders van Keetje, Cornelis en Aaltje Schimmel. Ze hebben een mooi leven gehad en we moeten ons neerleggen bij de noodzakelijkheid der gebeurtenissen, zei Brand Jan.

Bij het overlijden van Brand Jans vader in 1860 was de nalatenschap vastgesteld en waren Aaltje Lokhorst en al haar minderjarige kinderen als enige erfgenamen aangewezen. Nu, bij haar overlijden moet de 'Memorie van Aangifte voor het recht van Successie' worden opgemaakt. De klus is geklaard door Brand Jan en z'n zes zwagers 'handelend als in huwelijk hebbende' (de vrouw was immers handelingsonbekwaam), waarvan er één als voogd optrad van de kinderen van Brand Jans overleden zus en zwager. Voor de kantonrechter te Amersfoort heeft Brand Jan op 18 augustus 1890 gezworen, dat de aangifte naar waarheid is ingevuld. Ieder krijgt z'n deel. Brand Jan 1/8-deel, zijnde f 3.415,40. Toch een leuk bedrag.

Een paar maanden daarna, op 6 november 1890 overlijdt Aaltje Schimmel-van Wenum, de moeder van Keetje. Dan is het tijd om de boedelscheiding vast te stellen. De drie kinderen krijgen elk een hofstede toebedeeld; Keetje krijgt naast de hofstede 'Oud

Malkenhorst' ook nog twee stukken weiland, gelegen onder Nijkerk. De verdeling en de over- en onderbedeling worden keurig schriftelijk vastgelegd door notaris Van Heuven, op eigen terrein namelijk op de hofstede Groot Otelaar (afb.11).

afb. 11. Ondertekening van het boedelscheidingsdocument door vader en zonen Schimmel en schoonzoon Brand Jan benevens twee getuigen en notaris Van Heuven, 14 februari 1891.

Het was duidelijk dat vader Cornelis Schimmel niet lang meer te leven had. Daarop anticiperend was bijna al het onroerend goed bij zijn leven al aan de kinderen toebedeeld. Alleen de vijf zitplaatsen in het kerkgebouw der Hervormde Gemeente te Barneveld moest nog te gelde worden gemaakt (f 280,-). Vader Cornelis overlijdt op 7 juni 1891. Het is dan niet veel werk meer om zijn nalatenschap onder z'n drie kinderen te verdelen.

Antirevolutionair

Brand Jan was een groot fan van Abraham Kuyper. Hij moest ook niks hebben van de ideeën van de Franse Revolutie. In 1879 had Abraham Kuyper de ARP opgericht (Anti-Revolutionaire Partij) en daar sloot Brand Jan zich vol overtuiging bij aan. Wie A zegt, moet ook B zeggen en hij stelt zich in 1891 ARP-kandidaat voor de gemeenteraad van Amersfoort.

De anti-revolutionaire kiesvereniging „NEDERLAND EN ORANJE” te AMERSFOORT, stelt tot CANDIDATEN voor den gemeenteraad op Dinsdag 21 Juli: (Wit stembriefje) S. KNOPPERS. J. KOPPEN. B. J. BLOEMENDAL. E. L. VISSER. J. J. DE KONINGH. (Geel stembriefje) L. O. VERKERK. M. F. W. J. DE JONG. KIEZERS, komt getrouw op, om bovengenoemde personen te stemmen, die de belangen van Amersfoort trouw zullen behartigen. HET BESTUUR.	AMERSFOORT, den 23 Juli 1891. Ter verkiezing van vijf leden voor den Gemeenteraad van Amersfoort, wit stembriefje, zijn 463 van de 786 kiezers ter stembus opgekomen en was de uitslag als volgt: 462 stembriefjes 10 van onwaarde 452 geldige stembriefjes 227 volstreckte meerderheid. Hiervan verkregen de Heeren: <table> <tr><td>E. L. VISSER</td><td>341 st.</td></tr> <tr><td>J. J. DE KONINGH</td><td>319 »</td></tr> <tr><td>E. L. H. v. LANSCHOT HUBRECHT</td><td>280 »</td></tr> <tr><td>H. W. A. v. d. WALL BAKE</td><td>274 »</td></tr> <tr><td>Dr. P. GROENEBOOM</td><td>243 »</td></tr> <tr><td>M. F. W. J. de Jong</td><td>81 »</td></tr> <tr><td>S. Knoppers</td><td>78 »</td></tr> <tr><td>J. Koppen</td><td>57 »</td></tr> <tr><td>B. J. Bloemendal</td><td>55 »</td></tr> <tr><td>J. Sinnige</td><td>39 »</td></tr> <tr><td>J. van den Berg</td><td>34 »</td></tr> <tr><td>T. J. van As</td><td>26 »</td></tr> <tr><td>J. van Wessum</td><td>15 »</td></tr> <tr><td>Mr. J. Heyligers</td><td>12 »</td></tr> </table> zoodat de 5 eerstgenoemden, aftredende Raadsleden, zijn herkozen. Ter verkiezing van twee leden voor den	E. L. VISSER	341 st.	J. J. DE KONINGH	319 »	E. L. H. v. LANSCHOT HUBRECHT	280 »	H. W. A. v. d. WALL BAKE	274 »	Dr. P. GROENEBOOM	243 »	M. F. W. J. de Jong	81 »	S. Knoppers	78 »	J. Koppen	57 »	B. J. Bloemendal	55 »	J. Sinnige	39 »	J. van den Berg	34 »	T. J. van As	26 »	J. van Wessum	15 »	Mr. J. Heyligers	12 »
E. L. VISSER	341 st.																												
J. J. DE KONINGH	319 »																												
E. L. H. v. LANSCHOT HUBRECHT	280 »																												
H. W. A. v. d. WALL BAKE	274 »																												
Dr. P. GROENEBOOM	243 »																												
M. F. W. J. de Jong	81 »																												
S. Knoppers	78 »																												
J. Koppen	57 »																												
B. J. Bloemendal	55 »																												
J. Sinnige	39 »																												
J. van den Berg	34 »																												
T. J. van As	26 »																												
J. van Wessum	15 »																												
Mr. J. Heyligers	12 »																												

afb. 12. Plaatselijke berichtgeving over de gemeenteraadsverkiezingen.

Helaas, hij krijgt maar 55 stemmen, te weinig om een van de vijf aftredende raadsleden te overstemmen. Maar ach, van die vijf herkozene zijn er toch mooi twee van de ARP, die ook nog de meeste stemmen hebben behaald (afb.12).

Het belangrijkste strijdpunt van de ARP, die een sterke binding had met de Gereformeerde Kerk, was de gelijkstelling van het openbaar en bijzonder onderwijs. Daar wil Brand Jan zich sterk voor maken als soldaat in de schoolstrijd, aangemoedigd door zijn inmiddels 3,5 jaar oudste kind Jan Brand. Pas in 1917 kwam de financiële gelijkstelling tot stand.

Meer kinderen

Kinderen krijg je, al moet je er als man en vrouw wel wat voor doen.

Na Jan en Cor liet de volgende een paar jaar op zich wachten. Het was weer een jongetje, Arie Aalbert. Maar hoe verdrietig was het toen het jongetje, 11 maanden oud overleed.

Het leven gaat verder en in de zomer van 1895 wordt een dochter geboren. Ze zal Alida Maria heten, sprak Brand Jan tegen de 'Ambtenaar van den Burgerlijken Stand' te Amersfoort, in tegenwoordigheid van twee getuigen, een winkelier en een olieslager. En op 24 januari 1897 wordt Adriana Johanna geboren, met dezelfde twee namen als haar nichtje Johanna Adriana. Als Adriana Johanna groot is, zal zij mijn grootmoeder zijn.

Brand Jan is inmiddels 43 en Keetje 38 jaar.

Maatschappelijke bijdrage

Brand Jan wil een nuttig lid van de maatschappij zijn. Het gedachtegoed van Abraham Kuyper volgend, onderschrijft hij de leer van de soevereiniteit in eigen kring: elke levenskring heeft zijn eigen onafhankelijk gezag. Zo zijn gezin, kerk, onderwijs en economie soeverein en daarin dient de overheid niet in te grijpen. Brand Jan zit duidelijk in de protestants-christelijke levenskring en daarbinnen wil hij graag zijn bijdrage leveren. Brand Jan doet zijn best.

- Brand Jan en Keetje zijn trouwe kerkgangers. Zij kerken in de Zuidsingelkerk, gesticht als Nederduitse Gereformeerde Kerk (doleerende). Daar laten ze ook hun kinderen dopen. Al dra wordt Brand Jan gevraagd om de kerkelijke kas van de Gereformeerde Kerken te beheren en om lid te worden van de kerkraad, eerst als diaken en daarna als ouderling. Dat doet hij bijna 25 jaar. Al die jaren is ds. H. Teerink hun wijkpredikant, die *q.q.* in de kerkraad zit. Een belangrijk agendapunt is het samengaan met de Grachtkerk aan de Langegracht, oorspronkelijk de kerk van de Christelijke (Afgescheiden) Gereformeerde Gemeente van ds. A.M. Donner. Uiteindelijk in 1915 zijn beide kerken verenigd in de Gereformeerde Kerk van Amersfoort.
Niet alleen in de kerk, maar ook daarbuiten zullen Brand Jan en ds. H. Teerink met elkaar vergaderen.
- Als gevolg van een volkspetitionnement werd in 1879 de Unie 'Een School met den Bijbel' opgericht. De landelijke Unie beijverde zich voor de oprichting en financiering van scholen op reformatorische grondslag. Zo veel mogelijk werden lokale comités opgericht om dit te bewerkstelligen. Bijna vanaf het begin is Brand Jan 20 jaar lang lid geweest van het comité in Amersfoort. Voor de jaarlijkse Uniecollecte kan het comité een beroep doen op een groep vaste collectanten. Eén daarvan is ene Reyer van den Burg (piano- en orgelhandelaar). Later zal deze Reyer ook lid worden van het lokale comité, als penningmeester. Brand Jan kan goed met hem opschieten.
- Brand Jan probeert in Amersfoort bijzondere scholen voor christelijk nationaal onderwijs op te richten en te ondersteunen, zeker nu hij zelf schoolgaande kinderen heeft. Hij neemt zitting in het bestuur van de Vereniging voor Christelijk Nationaal Onderwijs (*afb.13*). Hij wordt vele jaren herkozen. Te samen met o.a. zijn wijkpredikant ds. H. Teerink, die ook in het bestuur zit, weet hij de christelijke scholengemeenschap in Amersfoort te laten groeien en bloeien.

afb. 13. Het zittende bestuur met o.a. de heren B.J. Bloemendal (geheel rechts) en ds H. Teerink (4e van rechts), daarachter staat het docentenkorps (omstreeks 1915).

- Eigenlijk direct na de geboorte van z'n jongste dochter wil Brand Jan iets dóen voor weeskinderen. Het spookte al een tijdje rond in z'n hoofd: kinderen zonder ouders hebben echt structurele hulp nodig. In 1893 was het Gereformeerd Weeshuis aan de Hoogeweg (*afb.14*) geopend. Daar zoeken ze nog een bestuurder en Brand Jan wil graag zijn bijdrage leveren. Eerst als bestuurder en later als regent, onafgebroken, tot zijn overlijden in 1934.

Aanvankelijk kende Brand Jan weinig mede-bestuursleden, maar begin 1900 nam ook ds. H. Teerink zitting in het bestuur. Dus niet alleen bij de kerkraads- en schoolbestuurs-

afb. 14. Gereformeerd Weeshuis, Hoogeweg 4 (1900).

vergaderingen, maar ook hier kunnen Brand Jan en ds. Teerink elkaar steunen bij moeilijke kwesties. Het wordt een vriendschappelijke samenwerking, gedurende heel hun leven. Ze gaan elkaar tutoyeren, Brand Jan en Henk.

- Thomas Scheltus is niet de voor- en achternaam van een belangrijk personage uit Amersfoort. Nee, het staat voor Carel Scheltus en zijn getrouwde zus Cornelia Thomas-Scheltus. Met hun nalatenschap hebben zij het mogelijk gemaakt om een 'Tehuis voor Dames uit de deftigen stand' te stichten (1898). Dat wordt Het Dameshuis (*afb.15*), een herenhuis waarin plaats is voor negen dames 'uit den fatsoenlijke stand, die eene goede opvoeding hebben genoten, doch buiten hun schuld niet bij magte zijn in hun eigen onderhoud te voorzien'. Het testament van de twee bepaalt dat de dames dienen te behoren tot de Hervormde-, Gereformeerde- of de Christelijk Gereformeerde Kerk. En het bestuur moet bestaan uit 6 personen, uit elk van de genoemde kerken twee. En in het bestuur mag geen predikant zitting nemen
Brand Jan, die toen al tegen de zestig liep, moet het dus zonder ds. Teerink doen. Tot zijn overlijden is Brand Jan bestuurslid van de Thomas Scheltus stichting, eerst als gewoon lid maar de laatste 15 jaar als secretaris-penningmeester.

afb. 15. Het Dameshuis aan de Snouckaertlaan, rond 1960

Al met al brengt Brand Jan vele avonden vergaderend door, terwijl Keetje thuis zit en haar dingen doet.

Op de thee

Brand Jan en Keetje gingen niet zo vaak op bezoek. Zeker als je kinderen thuis hebt en geen eigen vervoer zijn bezoeken lastig te organiseren. Maar Brand Jan had een speciale band met zijn 5-jaar oudere zus Dirkje en Keetje kon ook goed met haar opschieten. Bovendien, haar man Hendrik was een bijzonder aardige vent. Hij was al wat ouder - 15 jaar ouder dan Dirkje - maar immer jong van geest. Het was ook niet zomaar dat Brand Jan en Keetje hem hadden gevraagd om getuige te zijn bij hun huwelijk.

Dus op een goede dag naar Barneveld getogen, met paard en wagen of met de stoomtrein (trein richting Zwolle met overstappen in Barneveld Kruispunt). Ze werden met open armen ontvangen, met een kopje thee (*afb.16*).

afb. 16. Zwager Hendrik Roskam en zus Dirkje uit Barneveld

Zilveren feest

Brand Jan vierde gisteren, 6 juli 1909 zijn 25-jarig jubileum als directeur van de olieslagerij der firma Verloop. De jubilaris mocht van verschillende zijden bewijzen van sympathie ontvangen. Van de firmanten, evenals van het personeel, kreeg hij prachtige geschenken, terwijl bij monde van de heeren H.W. Verloop, firmant, en L.Z. Goedhart, meesterknecht, de verdiensten van den heer Bloemendal werden in herinnering gebracht. De heer Oude Jans uit Utrecht sprak namens het kantoorpersoneel en bood eveneens een stoffelijk blijk van waardering aan (uit: Stadsnieuws, Amersfoortsch Dagblad; een meer gedetailleerd verhaal staat in de rubriek Provincienieuws, zie *afb.17*). Het welkomstlied staat in de Bijlage A.

afb. 17. Brand Jans zilveren jubileum bij de firma Verloop.

Op het feest werden natuurlijk herinneringen opgehaald en oude foto's bekeken uit de beginperiode. Toen waren de werknemers van nu nog jong (*afb.18*).

*afb. 18. Brand Jan (rechts op de foto) met een aantal werknemers.
Een oude molensteen versiert de gevel van de werkplaats.*

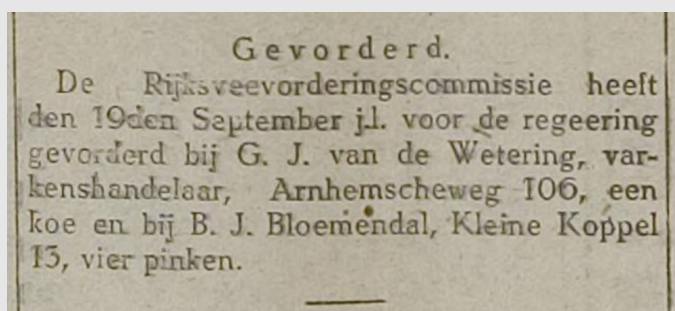
Economische activiteiten

Door de erfenissen van hun ouders waren Brand Jan en Keetje rijke lui geworden. Kopen van onroerend goed was toen een goede optie. Samen met de gebroeders Hoksbergen uit Soest heeft Brand Jan drie prachtige boerenhofsteden genaamd De Vurige Wagen (*afb.19*), De Glashut en De Platluis gekocht, te samen ruim 50 ha. De gronden liggen praktisch naast elkaar, aan de Ysseltschenweg vlakbij de Eem, even benoorden zijn eigen huis aan de Kleine Koppel. Toen een prima investering. Maar nu wil hij er vanaf. Misschien om zijn geld vrij te hebben ter ondersteuning van zijn kinderen, die straks een bestaan gaan opbouwen. In ieder geval verkoopt hij (met z'n compagnon) in 1916 de boel aan de gemeente voor f 148.000.

afb. 19. Hofstede De Vurige Wagen (achterzijde), een beetje in verval, 1950.

Brand Jan is z'n boerenliefde nooit kwijtgeraakt. Op zijn erf behorend bij de Kleine Koppel 13 houdt hij allemaal beesten, maar het meeste werk wordt door Keetje en zijn kinderen gedaan. Het meest door zijn oudste zoon Jan, die de beesten goed verzorgt. Helaas, in 1918 vordert de Rijksveevorderingscommissie 4 pinken van Brand Jan (*afb.20*). Dat zal zijn gebeurd in het kader van de vleesnood, die in die tijd speelde. Elke veehouder moest een portie afstaan ten behoeve van de landelijke spreiding van de vleesvoorziening.

afb. 20. Uit: De Eemlander, 21 september 1918.

Water

Het gaat wel erg hard waaien. In de loop van de donderdagavond nog harder, een heuse noordwester storm raast over het land, vanuit de Zuiderzee. Het water in de Zuiderzee wordt hoog opgestuwd. Steeds hoger komt het water, mede ook door een hoge afvoer op de rivieren. Het wordt onhoudbaar. Midden in de nacht van donderdag 14 op vrijdag 15 januari 1916 breken op diverse plaatsen de dijken langs de Zuiderzee door en stroomt het achterland onder water. Ook in de provincie Utrecht zijn meerdere gaten in dijken geslagen. Het land achter Spakenburg, Bunschoten en Zeldert tot aan Amersfoort is overspoeld. Als rivier is de Eem niet meer te herkennen. Al het land langs de Eem staat onder water. Je kan met een roeibootje zo de pakhuizen langs de Grote Koppel binnen varen (*afb.21*; de Grote Koppel ligt, gezien vanuit de Kleine Koppel, aan de overzijde van de Eem).

Bewoners zijn verrast door het snel wassende water; proberen te redden wat er te redden valt. Halsoverkop al het kleinvee, varkens en kippen in veiligheid brengen. Bij Brand Jan is het woonhuis, pakhuis en werkplaats helemaal ondergelopen. De schade is enorm. Wat een ellende. Gelukkig is 's morgens al vroeg de storm gaan liggen en zakt het water snel. Brand Jan kan beginnen met het herstellen van de schade.

afb. 21. Overstroming van de Eem op de Grote Koppel.

Deze ramp, de stormvloed van 1916 heeft uiteindelijk geleid tot de totstandkoming van de Zuiderzeewet, waarin opgenomen de aanleg van de Afsluitdijk.

De vier kinderen

Het is het tweede decennium van de 20^e eeuw. De vier kinderen zijn inmiddels groot en staan op het punt uit te vliegen. Maar eerst een foto (afb.22) en de verhalen over Jan, Cor,

afb. 22. Brand Jan, Keetje en de kinderen (v.l.n.r.) Ali, Cor, Jo en Jan, 1916.

Ali en Jo, hun roepnamen, in volgorde van leeftijd. Jan en Jo krijgen de meeste aandacht. Jan omdat hij heel ver weg gaat wonen en Jo, omdat zij mijn oma wordt.

Jan

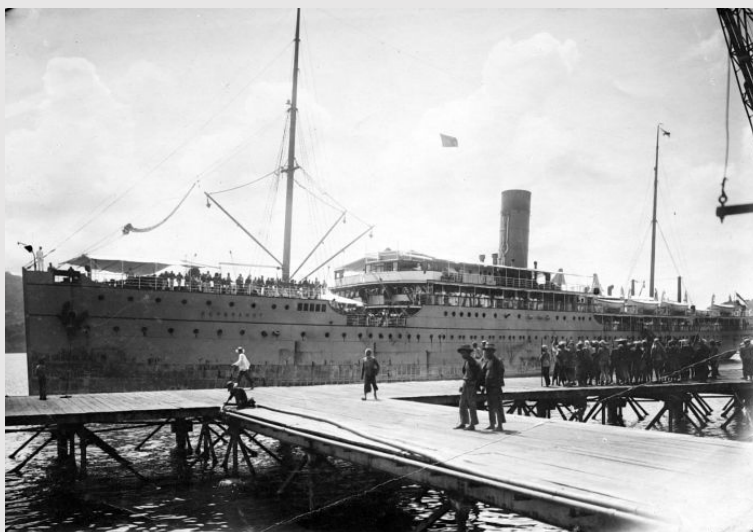

afb. 23. Jan in Zoetermeer, met motor en zoontje Anne van collega veearts J.L. Moerkercken van der Meulen.

Hij is een pientere baas met veel liefde voor beesten. Hij doorloopt fluitend de lagere school en omdat hij niet erg talig is, kiest Jan voor de Hoogere Burgerschool. Dat valt hem toch wat tegen; voor het curriculum van 5 jaar heeft hij 8 jaar nodig. Er dreigde nog even militaire dienst, maar hij wordt vrijgesteld wegens 'verminderde gezichtsscherpte'. Jan kan nu z'n grote passie volgen: hij wil dierenarts worden. In 1910, hij is dan 22 jaar, vertrekt hij naar Utrecht en gaat daar naar de Rijks-Veeartsenijschool. 6 jaar later is Jan bevorderd tot veearts. Jan gaat naar Zoetermeer als opstapje naar een baan in Nederlands-Indië, de Nederlandse kolonie in Zuidoost-Azië. Hij wordt daar gouvernementsveearts. In z'n vrije tijd leest hij *Max Havelaar* van *Multatuli*. De daarin beschreven knevelarij van de Javanen is hem

een gruwel. Hij wil er zijn om de plaatselijke veehouders te ondersteunen en verder te helpen. Dekolonisatie was nog niet in zicht.

Op 1 december 1916 vertrekt hij met het mailschip *ss Rembrandt* (afb.24) naar de Nederlandse kolonie.

afb. 24. Het mailschip *ss Rembrandt* in Sabang op doorreis naar Batavia (Jakarta) op Java, omstreeks 1910.

Misschien heeft Jan wel vriendinnetjes gehad, maar hij is in ieder geval ongetrouwd vertrokken. Hij heeft het prima naar de zin in het verre Nederlands-Indië. Jan, ongetrouwd, was en bleef toch altijd een beetje het zwarte schaap van de familie, volgens mondelinge overlevering.

Cor

Er is iets wonderlijks aan de hand geweest binnen het gezin van Brand Jan en Keetje. De ene zoon wil veearts worden en de andere slager. Dat rijmt niet erg.

afb. 25. Cor (2e van rechts) met vriendjes.

Na z'n middelbare school vertrekt Cor naar Zeist om het slagersvak te leren. Als slager vervult hij z'n dienstplicht. In 1916 had Brand Jan zijn drie boerenhofsteden verkocht, waardoor hij nu voor zijn zoon kon investeren in een slagerij, inclusief rookkast aan de Utrechtsestraat.

Een paar jaar later, op 3 januari is de opening van Cors eigen runderslagerij in Amersfoort (*afb.26*).

afb. 26. Het is niet C.N. maar C.M. Bloemendal!

Nu Cor zijn eigen broek kan ophouden, trouwt hij op 1 juli met mejuffrouw Elbertha Meiling uit Leusden. Zij zullen vijf kinderen krijgen, waarvan een meisje naar Cornelia Hendrika en het enige jongetje naar Brand Jan worden vernoemd. Opa en oma glunderen! De slagerij loopt goed. In 1924 breidt Cor zijn slachterij uit met een nieuwe moderne 1½ pk elektromotor.

Ali

Maar relatief weinig vrouwen zouden in die tijd kostwinner worden. De kans dat ze trouwen en manlief kostwinner wordt, is groot. Daarmee vervalt de noodzaak om een vak te leren, waarmee je je brood kunt verdienen. Ali wordt niet meegesleurd in de eerste feministische golf.

Wat te doen na de lagere school? Ali wil zich straks nuttig maken en besteedt haar tijd aan het behalen van de akte Nuttige handwerken. Zij slaagt, met 6 andere kandidaten. Het duurt dan nog 6 jaar, voordat Ali haar ja-woord geeft aan Jan Rothuizen uit Doorwerth, een architect. Het is maart 1920. Ze zullen 3 kinderen krijgen en hij zal als architect naam maken in Heveadorp. Hij ontwerpt daar woningen met een karakteristieke rieten kap.

Jo

Wat voor haar oudere zus geldt, geldt ook voor Jo. Je tienerjaren goed besteden ter voorbereiding op een huwelijk. Jo doet een opleidingscursus voor huishoudkundige aan de Industrie- en Huishoudschool te Amersfoort (*afb.27*). Als 18-jarige krijgt ze het diploma

afb. 27. Jo (geheel rechts) in de 2e klas van de huishoudschool.

uitgereikt.

Het is winter. Jo gaat opvallend vaak naar de plaatselijke ijsbaan. Niet zozeer om te schaatsen maar voornamelijk omdat Gerrit daar ook is. Thuis vertelt Jo dat ze een vriendje heeft, 4 jaar ouder en hij heet Gerrit van den Burg. Z'n vader Reyer heeft een piano- en

orgelzaak in de Arnhemschestraat en hij is organist in de Gereformeerde Kerk op de Langegracht. Brand Jan kent die vader goed: hij zit in de kerkraad van de Grachtkerk en op de jaarlijkse, gezamenlijke vergadering van de twee wijkkerkraden vergaderen ze samen. En hij is collectant voor de jaarlijkse Uniecollecte. Gerrit komt uit een goed nest en hij is een prima partij voor Jo. Op 1 juli 1917 verlopen ze zich. Met scholing in binnen- en buitenland bereidt Gerrit zich voor als opvolger van de zaak van z'n vader. En de zaak gaat goed. De omzet stijgt en juist in deze tijd wordt de zaak grondig verbouwd en uitgebreid. Een stralende toekomst. Gerrit zal een prima kostwinner zijn.

Het is een drukke tijd voor Brand Jan en Keetje, ook emotioneel. In korte tijd verlaten de kinderen het nest. Eerst vertrekt Jan naar Nederlands-Indië (dec. 1916), dan de verloving van Jo (juli 1917), de slagerij en trouwerij van Cor (1918/1919) en dan nu de trouwerij van Jo en volgend jaar de trouwerij van Ali (maart 1920).

De verbouwing van de zaak is achter de rug en nu kan ook de familie Van den Burg zich geheel richten op de aanstaande bruiloft. Die staat gepland op donderdag 28 augustus. Vóór die datum willen Gerrit en Jo eigenlijk wel een eigen huis. Zij maken een plannetje. Het pand aan de Frederik van Blankenheimstraat 6 en 8 staat al een tijdje leeg en de eigenaar wil ervan af. Gerrit kan over 'eigen geld' beschikken en Jo zal haar vader vragen. Gerrit en Brand Jan steken er elk f 9.750,- in. In juli, een maand voor de trouwerij wordt bij notaris Johs. Knoppers, die Brand Jan goed kent van het bestuur van de Thomas Scheltus stichting, het koopcontract getekend. Brand Jan verhuurt zijn deel van het pand (nr.6), terwijl Gerrit en Jo op nummer 8 in het benedenhuis gaan wonen. Het bovenhuis verhuren ze, voor een gereduceerd tarief wegens gedeeltelijke onbewoonbaarheid.

afb. 28. De bruiloftsgasten van Jo en Gerrit van den Burg.

De trouwdag was feestelijk met alles erop en eraan. Veel meer kan ik er niet over vertellen, immers ik was er niet bij. Gelukkig is er wel een foto gemaakt van alle gasten (*afb.28*). Gerrit en Jo zitten op de voorste rij in het midden, geflankeerd door de wederzijdse ouders (naast Gerrit Brand Jan en Keetje, de ouders van Jo en naast Jo de ouders van Gerrit, zoals het hoort). De wederzijdse grootouders zijn al overleden maar de twee ooms en een tante van Jo

zijn aanwezig. En natuurlijk de broer en zus van Jo en de twee broers en drie zussen van Gerrit, inclusief partners zijn erbij. En ook de wijkpredikant ds. (Henk) Teerink en de dienstdoende diaken W. Salomons behoren tot de genodigden. Eigenlijk ontbreekt alleen Jan, die in Nederlands-Indië zit. Heel jammer maar het is niet anders.

Brand Jan ondersteunt het jonge paar van alle kanten, ook financieel. Naast de hulp bij de aankoop van het pand, waarin ze nu wonen, leent hij hen direct f 4.000,- (rentende 5% 's jaars). En aan het eind van z'n leven leent Brand Jan hen in 1932 nogmaals een bedrag: f 6.000,- (tegen 4½ %).

Vele, vele jaren later zal Jo nog voordeel hebben van wat haar vader Brand Jan in z'n leven heeft gedaan. Omdat Brand Jan meer dan 20 jaar in het bestuur van de Thomas Scheltus stichting heeft gezeten, krijgt Jo op haar oude dag een plaatsje in Het Dameshuis. Ze behoorde duidelijk niet tot de doelgroep, maar misschien heeft meegespeeld dat ook haar schoonvader een aantal jaren bestuurslid van de stichting is geweest. Jo overlijdt in 1987.

Tweetjes

Nu, na ruim 32 jaar zijn Brand Jan en Keetje, inmiddels 60-plussers, thuis weer met z'n tweetjes. De kamerindeling van het grote huis passen ze aan. De meubels worden anders gerangschikt maar het mahoniehouten buffet en de marmeren pendule met 'candelabres' behouden hun prominente plaats. Die meubels hadden ze kregen van Brand Jans werkgever op z'n zilveren jubileum, zo'n 10 jaar geleden en daar zijn Brand Jan en Keetje nog immer verguld mee. En Brand Jan doet z'n werk nog altijd achter het prachtige cilinderbureau met inscriptie, eveneens toen gekregen, van z'n personeel. Over een paar jaar zal Brand Jan z'n werkzame leven achter zich laten ...

Het was te verwachten: Brand Jan en Keetje worden opa en oma! Dochter Jo is nog geen twee maanden zwanger of ze vertelt het al aan haar moeder. Opa en oma bereiden zich voor en op 19 augustus 1920 wordt hun eerste kleinkind geboren. Jo en Gerrit vernoemen hun dochter naar Keetje: Cornelia Hendrika met roepnaam Katy. Wat een geluk! En dan gaat het hard. Ook in de gezinnen van Cor en Ali worden kindertjes geboren. Uiteindelijk worden Brand Jan en Keetje gezegend met twaalf kleinkinderen, 9 meisjes en 3 jongetjes. Ze worden veel vernoemd. Opa en oma krijgen het druk met al die verjaardagen.

Jan was niet echt een brievenschrijver. Brand Jan en Keetje hadden weinig contact met hun zoon in Nederlands-Indië. Ze gingen er maar van uit, dat hij het goed maakte. Des te meer keken ze uit naar Jans verlof naar Holland. Dat kon na 6 jaar dienst. In maart 1923 is het zover! Op 17 februari scheept Jan in op de *ss Prins der Nederlanden* te Batavia om begin maart in Genua te debarkeren. Het laatste stuk doet Jan met de trein; dat is sneller.

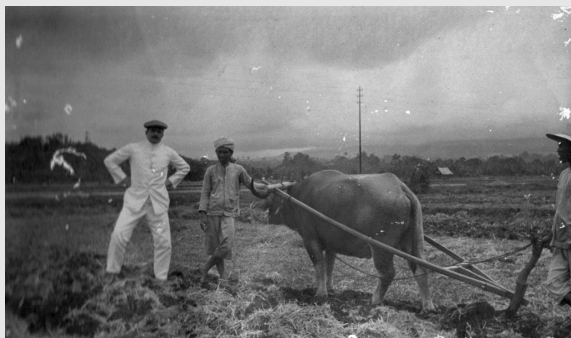
Jan vertelt uitvoerig over zijn leven in Nederlands-Indië, over zijn werk als gouvernementsveearts, over zijn vrienden. Hij heeft er de tijd voor want z'n verlof duurt acht maanden. Jan vertelt.

Direct na mijn aankomst werd ik toegevoegd aan de Dienstchef te Rembang op Java. Ik was daar belast met de waarneming van de dienst. Als veearts voelde ik me toch niet geheel op m'n plek; ik wilde meer omgang met de paarden- en vee-eigenaars. Na enkele maanden kon ik naar Padang op Sumatra en later naar Soemba. Daar voelde ik me senang. Naast het veldwerk werd ik belast met de aankoop in Australië van een drietal volbloedhengsten en van een aantal rasvarkens.

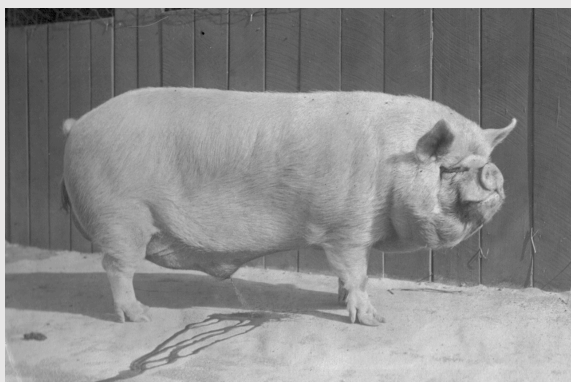
En Jan vertelde verder. Natuurlijk heeft hij ook foto's meegenomen (*afb. 29, 30 en 31*). Ze zijn niet allemaal van hoge kwaliteit maar ze geven toch een aardige indruk.

afb. 29. Het huis in Padang en de auto (merk Hupmobiel) van Jan.

afb. 30. Werkzaam in het veld en controle in de paardenstal.

afb. 31. Rasvarken (plassend) en volbloedhengst uit Australië.

Pensioen

Een oude wettelijke regeling uit 1913 had de pensioenleeftijd op 70 jaar gesteld. Een pensioen voor doden, vond de Bond voor Staatspensionering. Niet veel later, in 1919, werd de pensioenleeftijd alsnog op 65 gezet. Maar Brand Jan vond 70 jaar wel een mooie leeftijd. Op 24 november 1924 zou hij die leeftijd bereiken.

Het is eind 1923. Brand Jan en Keetje zitten te piekeren. Brand Jan had net van z'n werkgever H.W. Verloop te horen gekregen dat de firma de olieslagerij ging verkopen, zelfs op korte termijn. Brand Jan en Keetje moesten dus de directeurswoning verlaten! Dan maar de koe bij de horens gevat, op zoek naar een geschikt huis. Op nummer 6 in de Bergstraat (*afb.32*) stond een mooie woning te koop, 10 minuutjes lopen naar hun dochter Jo in de Frederik van Blankenheimstraat en 7 minuutjes naar de slagerij van hun zoon Cor. In februari 1924 zijn ze daar naartoe verhuisd en daar hebben ze in november Brand Jans 70ste verjaardag gevierd. Ze waren er allemaal, behalve Jan natuurlijk.

Over de bezigheden van Brand Jan zou ik wat kunnen fantaseren. In ieder geval bleef Brand Jan secretaris-penningmeester in het bestuur van de Thomas Scheltus stichting, bleef hij bestuurslid van de Vereniging voor Christelijk Nationaal Onderwijs en bleef hij regent van het Gereformeerd Weeshuis. Daarnaast zal hij wel veel gewandeld hebben.

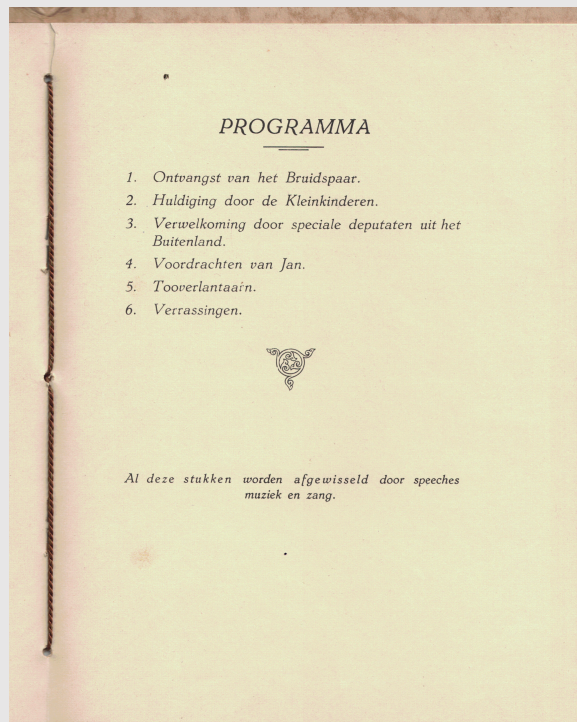

afb. 32. Bergstraat 6.

Huwelijksfeest

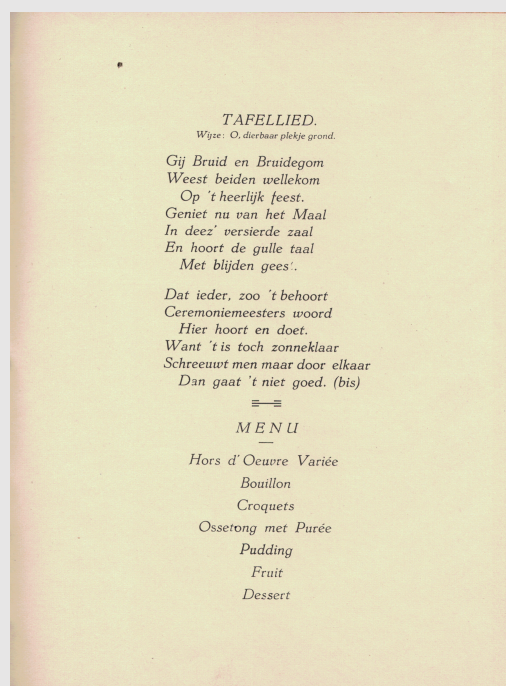
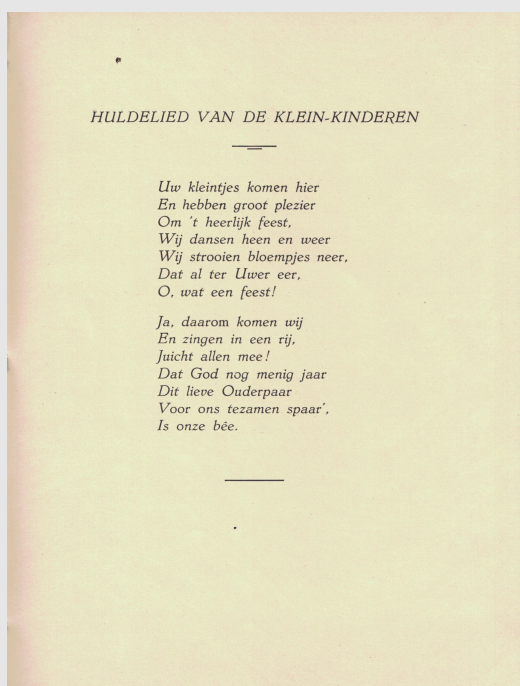
Er is een heus programmaboekje voor het feest ter gelegenheid van het 40-jarig huwelijk van Brand Jan Bloemendal en Cornelia H. Schimmel (*afb.33 en 34*).

TER HERINNERING 1886 -29 dec- 1926.

afb. 33. Brand Jan en Keetje, 40 jaar getrouwd en het feestprogramma .

Keetje en Brand Jan branden van nieuwsgierigheid. Zou bij programmapunt 4 Jan écht aanwezig zijn? En de kleinkinderen! -programmapunt 2-.

afb. 34. Huldied van de kleinkinderen, Tafellied en het Menu.

Het zou te ver voeren om het hele feestprogramma door te lopen, maar een van de hoogtepunten was toch het optreden van de kleinkinderen (afb.35). Zij zongen het huldlied, terwijl ze dansend bloempjes neerstrooiden.

afb. 35. De oudste kleinkinderen van Opa en Oma: (v.l.n.r.) Corrie en Truus Bloemendal, Katy en Beppie van den Burg en Annie Rothuizen. Zij zingen het Huldlied.

Het menu was minder verrassend voor Brand Jan en Keetje. Keetje had het zelf samengesteld. Het hoofdgerecht zou in ieder geval ossetong moeten zijn. Voor haar was dat een traditioneel gerecht, vroeger bij haar thuis vaak opgediend op zon- en feestdagen. Maar wat zou de chef-kok ervan maken? Heerlijk! De ossetong heeft zichzelf op de kaart gezet in de familie. Langs de vrouwelijke afstammingslijn heeft het gerecht z'n weg gevonden tot in de derde generatie aan toe. Ik kan me de smaak nog heel goed herinneren, ossetong in madeirasaus. Een historisch gerecht, verrukkelijk.

Jan Brand

Eind 1923 was Jan weer teruggegaan naar Nederlands-Indië. Zijn verlof zat erop. Het was een fijne tijd. Ze beloofden elkaar wat vaker te schrijven.

Jans nieuwe standplaats is Tegal op Centraal Java. De kwaliteiten van Jan blijven niet onopgemerkt en Jan wordt in 1925 toegevoegd aan het hoofd van de BVD (Burgerlijke Veeartsenijkundige Dienst), met standplaats Buitenzorg op West Java (Buitenzorg is de residentie van de gouverneur-generaal van Nederlands-Indië). Daar reist hij veel tussen tijdelijke verblijfplaatsen, waaronder Batavia (het huidige Jakarta) en Bandoeng. Begin 1926 wordt hij belast met de veeartsenijkundige ambtskring Koedoes op Centraal Java. Een prima plek. In mei volgt zijn bevordering tot gouvernementsveearts 1^e klasse. Nog even tijdelijk overgeplaatst naar Rembang maar door bestuurshervormingen weer teruggeplaatst naar de nu vergrote ambtskring in Koedoes. Het is juni 1928.

De laatste maanden laat de gezondheid van Jan te wensen over. Jan, even over de 40 heeft veel last van een hardnekkige reumatiek. Tot overmaat van ramp breekt hij ook nog z'n enkel. Hij neemt (gedwongen) 2 maanden verlof. Maar hij blijft opgewekt als altijd. En hij geniet van de wekelijkse zaterdagavonden op de sociëteit. Daar ontmoet hij zijn vrienden, waaronder Jaap Dutry van Haeften, landsrechter en Johan Zuidervelt, hoofd van het telefooncomplex te Koedoes. Maar hij voelt zich soms onbestemd niet-lekker en gaat dan wat op bed liggen. De dokter is niet nodig, want hij is er absoluut van overtuigd binnen een paar dagen weer aan het werk te kunnen gaan. Ongetwijfeld zal Jan zijn ouders hebben geschreven over z'n gezondheid en dat hij vol levenslust uitkijkt naar volgend jaar als hij weer op verlof komt.

Als een donderslag bij heldere hemel krijgen Brand Jan en Keetje het ontstellende bericht uit Koedoes, dat hun zoon Jan is overleden.

Verbijsterd, vol ongeloof lezen en herlezen ze het korte telegram.

Ongeveer veertien dagen later – een eeuwigheid – krijgen Brand Jan en Keetje een brief van Jaap Dutry. Daarin beschrijft hij de gebeurtenissen in de laatste levensweek van Jan. Aanvankelijk leek het niet ernstig maar donderdag verslechterde zijn toestand zeer. Zijn hart zou het spoedig opgeven. Het is vrijdag 29 november 1928: 'Hij is toen verder rustig blijven liggen en ik hield zijn hand vast, en zoo is Jan toen rustig ingeslapen'.

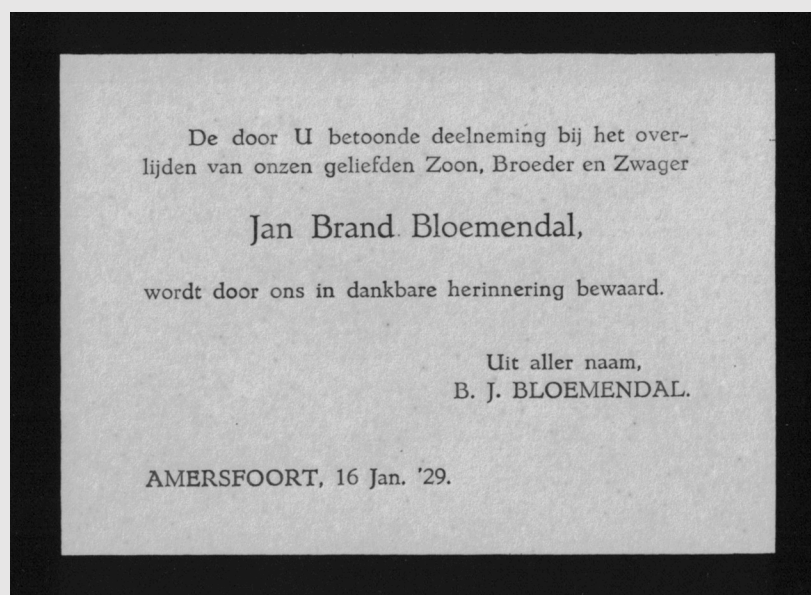
Iets later krijgen Brand Jan en Keetje een brief van Johan Zuidervelt. Hij vertelt over de zeer indrukwekkende begrafenis en van wie de kransen en aangehechte takken op de lijkstaf waren. Ik heb namens U, zo schrijft Johan, een krans aan de lijkstaf gehecht. Geen toespraken, in de lijn van Jan. Vóór het graf, een nis, zou een afsluitplaat met opschrift gemaakt kunnen worden (*afb.36*). Johan en Jaap bieden alle hulp aan om dit te realiseren en eventueel andere zaken af te handelen. De Indische Weeskamers van het Ministerie van Koloniën bemoeit zich bij overlijden zonder beschikking of testament met de boedel en alle particuliere zaken. Desgewenst kan alles worden opgezonden.

Brand Jan en Keetje zoeken troost bij hun dochter Jo en schoonzoon Gerrit van den Burg in de Blankenheimstraat. Ze ondervinden daar steun in hun diepe verdriet. Gerrit is behulpzaam bij allerlei praktische zaken, die geregeld moeten worden (*afb.37*) en helpt bij de correspondentie met Jaap, Johan en de autoriteiten in Nederlands-Indië.

afb. 36. Overlijdensadvertentie (met Koerdoes i.p.v. Koedoes) en grafsteen van Jan Brand Bloemendal, in blauw marmer uitgevoerd. Abusievelijk staat het geboortjaar 1888 vermeld i.p.v. 1887.

Johan en z'n vrouw zouden het op prijs stellen een klein aandenken als herinnering te mogen ontvangen. Aldus gebeurt en ook Jaap Dutry en z'n vrouw krijgen een aandenken: een prachtige zilveren broodschaal. In december 1929 is het echtpaar Dutry met verlof in Nijmegen. Jaap – helaas zonder zijn vrouw – bezoekt Brand Jan en Keetje. De familie Zuijdervelt zou pas begin 1931 kunnen komen als ze met verlof in Holland zijn. Maar in 1930 overlijdt Johan Zuijdervelt, ook in Nederlands-Indië. Brand Jan en Keetje zullen hem nooit ontmoeten.

afb. 37. Dankbetuiging.

De laatste jaren van hun leven moeten Brand Jan en Keetje het verlies van hun zoon Jan Brand, geboren Jan Berend, met zich mee dragen. Dat doen ze elk op hun eigen wijze.

Laatste jaren

Hoeveel laatste jaren Brand Jan en Keetje (samen) nog hebben, weten ze niet. Ze doen nog veel. Brand Jan heeft z'n bestuursfuncties en samen hebben ze het druk met alle bezoeken op de verjaardagen van hun kinderen en kleinkinderen. Drie per twee maanden. Gelukkig wonen ze bijna allemaal in Amersfoort, behalve dochter Ali met haar gezin, die in Wageningen woont. Bovendien onderhouden ze ook graag het contact met hun vrienden, zoals Henk en Cornelia Teerink. 3 jaar geleden is Henk, hun voormalige wijkpredikant, wegens gezondheidsproblemen met vervroegd emeritaat gegaan maar de vriendschap is gebleven.

Zullen we naar Henk en Cornelia gaan? We zijn er al een tijdje niet geweest.

De afspraak is gauw gemaakt: maandagavond, 3 februari 1930.

Fijn om over geloofszaken te praten. Het is nu ruim een jaar geleden, dat Jan is overleden. Keetje vertelt dat twee maanden geleden een van Jans beste vrienden langs is geweest, Jaap Dutry van Haeften. Ze hebben nog veel gepraat over de laatste maanden, weken en dagen van Jan. Heeft Jan nog over z'n geloof gesproken? Nee, daar had hij het tegen mij nooit over, vertelde Jaap. Brand Jan en Keetje vonden dat moeilijk. Maar het deed hen goed om over Jan te praten, toen en nu weer.

De gesprekken gingen niet alleen over geloof en kerk, het voormalige werkterrein van Henk. Maar ook over de perikelen in het bestuur van het Gereformeerd Weeshuis en over luchtiger zaken, zoals de verplaatsing van de plaatselijke ijsbaan vanwege nieuwbouw. En natuurlijk over het wel en wee van de wederzijdse kinderen en kleinkinderen.

En over de zegeningen (en kleine ongemakken) van het ouder worden. Brand Jan, inmiddels ook al 75 jaar, is nog behoorlijk kwiek; Keetje, 70 jaar sukkel wat met haar gezondheid. Henk en Cornelia, beiden zo'n 10 jaar jonger, vinden zichzelf wel senior, maar nog niet erg oud. Een mooie levensfase en daar drinken ze een glaasje op.

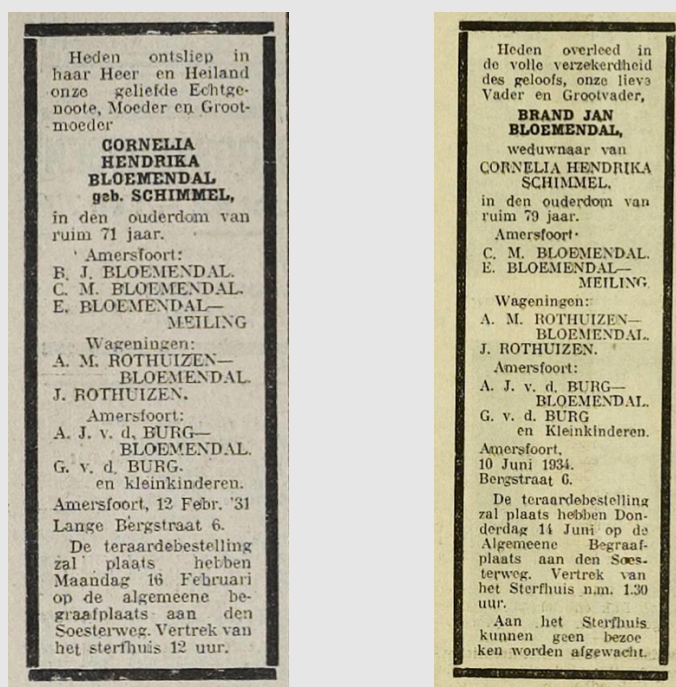
Het is 19 augustus 1930.

Katy van den Burg wordt 10 jaar! Brand Jan en Keetje nemen een extra groot cadeau mee om deze verjaardag van hun oudste kleindochter te vieren. Een huis vol visite. Opa Burg is er natuurlijk ook (oma Burg is 3 jaar geleden overleden). En veel ooms en tantes en nichtjes en neefjes. Bij oom Cor en tante Elbertha is precies een maand geleden een meisje geboren: Hendrika, vernoemd naar oma Keetje Bloemendal. Dus oom Cor is alleen, met z'n twee oudste dochters Truus en Corry. Wat een kinderfeest! Spelletjes doen in de tuin en veel kinderliedjes zingen onder begeleiding van papa Gerrit op z'n Mannborg pedaalharmonium. Als organist kan hij dat als de beste.

Voor oma Keetje is het allemaal wel wat veel. Over 6 dagen is ze zelf jarig, ze wordt dan 71 jaar. Maar het is meer, dat ze zich lichamelijk niet erg jofel voelt. Ze gaat met Brand Jan wat eerder naar huis.

Het is 12 februari 1931.

Cornelia Hendrika Bloemendal, geb. Schimmel is overleden in den ouderdom van ruim 71 jaar.

afb. 38. Overlijdensadvertentie van Keetje (1931) en Brand Jan (1934).

Het is 3 maart 1932

Henk Teerink is overleden.

Uit het Amersfoortsch Dagblad van 8 maart 1932:

Onder buitengewoon groote belangstelling, zoowel van kerkelijke als maatschappelijke kringen, geschiedde gistermiddag op de algemeene begraafplaats "Rusthof" de teraardebestelling van het stoffelijk overschot van wijlen ds. H. Teerink, em. predikant bij de Gereformeerde kerk te dezer stede.

Het vertrek van het sterfhuys

Een aantal sprekers voeren het woord, waaronder Brand Jan. Hij is 'de vertolker van de bedroefde gevoelens bij het Gereformeerde Weeshuis'. Ook spreekt oud-stadgenoot ds. A.M. Donner, emeritus predikant, nu wonende in Den Haag, die 30 jaar lang heeft samengewerkt met de overledene.

Gelegenheid om te condoleren is direct na de begrafenis, met een kopje koffie en een plakje cake. Er vormen zich groepjes. Ds. A.M. Donner (Andreas Mathias): 'Eerst had ieder een eigen gemeente, daarna is de arbeid met elkaar verricht'. Naast hem staan zijn zoon Jan met z'n vrouw Go van den Burg, dochter van Reyer. Reyer zelf en Brand Jan staan er ook bij, evenals hun wederzijdse kinderen Gerrit en Jo. Even familie onder elkaar. Een generatie later breidt de familie zich uit met een Teerink-tak. Henks kleindochter Kriek trouwt met Hemmo, een kleinzoon van Reyer. Maar dat wisten ze toen nog niet¹.

Het is 10 juni 1934.

Brand Jan Bloemendal, weduwnaar van Cornelia Hendrika Schimmel is overleden in den ouderdom van ruim 79 jaar.

¹ Voor wie het overzicht volledig kwijt is geraakt, geeft Bijlage B de verknoping van de genoemde Amersfoortse families schematisch weer.

Het is 11 mei 1935

Na het overlijden van je beide ouders ben je nooit meer kind. Cor, Ali en Jo zijn nu de oudste generatie van de Bloemendalfamilie. Niet direct maar toch wel binnen niet al te lange tijd moet de scheiding en deling van de nalatenschappen van Brand Jan en Keetje geregeld worden. Het voorwerk was al geregeld en vandaag zitten de comparanten Cor Bloemendal, Jan Rothuizen en Gerrit van den Burg voor de notaris, de mannen dus. Zij verklaren dat 'ieder het hen toebedeelde met de betreffende bescheiden heeft ontvangen en de uitkeeringen wegens overbedeeling zijn voldaan, zoodat de nalatenschappen geheel naar genoegen zijn gescheiden en partijen elkaar volkomen kwijting en decharge verleenen'. De boedel bestond uit twee huizen, twee percelen weiland onder Nijkerk (die had Keetje nog van haar ouders geërfd), enkele vorderingen - waaronder die op hun drie kinderen - benevens een aantal certificaten en obligaties. De drie erfgenamen krijgen elk 1/3 deel, zijnde in waarde f 27.653,-. Cor en Elbertha krijgen de weilanden, Jan en Ali krijgen het huis Bergstraat 6 en Gerrit en Jo het huis Blankenheimstraat 6 toebedeeld. Alles naar genoegen.

In de herinnering zullen Brand Jan en Keetje nog lang doorleven.

Nawoord

Brand Jan en Keetje zijn lang geleden overleden, maar voor mij zijn ze bij het maken van dit verhaal weer tot leven gekomen. Hun leven heeft sporen nagelaten, die ik aaneen heb geschreven. De sporen zijn fragmentarisch en vertellen natuurlijk niet het hele verhaal. Soms heb ik wat fictieve elementen toegevoegd; bij het lezen moge dat duidelijk zijn geworden.

Mijn afstammingsreeks met Brand Jan en Keetje Bloemendal-Schimmel is simpel. Die loopt naar hen via mijn moeder Katy de Groot-van den Burg en mijn grootmoeder Jo van den Burg-Bloemendal. In dit verhaal krijgen zij ook net iets meer aandacht dan de andere (klein)kinderen van Brand Jan en Keetje.

Wat heb ik van mijn overgrootouders meegekregen? Ik waag me niet aan een antwoord. Zeker is wel dat ik de beste smaakherinnering heb aan de ossetong, die ik vroeger van mijn moeder voorgeschoteld heb gekregen en dat ik altijd op de ARP heb gestemd, tot haar samengaan in het CDA.

Haarlem, januari 2021.

Gert de Groot

Bijlage A

WELKOMSTLIED

aan den Heer

B. J. BLOEMENDAL,hem toegezongen door het personeel der fabriek van
H. W. VERLOOP & Co.

Het welkom ruischt U te gemoet
Geachte Jubilaar
Wij brengen U onz' vriendengroet
Op dezen dag van 't jaar;
Treedt in als held hier van dit feest
Als ons geacht suprier
Die vijf en twintig jaren lang
Ons aller Chef was hier (*bis.*)

Refrein.

Wees welkom waarde Jubilaris
Hiep hiep hoera (*bis.*)
Wij juichen dat de dag nu daar is
Hiep hiep hoera (*bis.*)

Voor vijf en twintig jaar nu hier
Geplaatst als hoofd der zaak
Vervuldet gij steeds trouw en stipt
Met ijver uwe taak;
Getuigden steeds de groei en bloei
Van Uwen ernst en vlijt
Gij waart niet minder in den nood
Tot onze hulp bereid. (*bis.*)

En daarom willen wij thans bidden
Hiep hiep hoera (*bis.*)
O blijf nog jaren in ons midden
Hiep hiep hoera. (*bis.*)

Wij bieden thans nu dit geschenk
Uit dankbaarheid U aan
En hopen dat nog langen tijd
Gij hier aan 't hoofd zult staan.
O blijf nog langen tijd gespaard
En wordt gij ook al oud
Wij hopen dat nog eens Uw hoofd
Gekroond mag zijn met goud. (*bis.*)

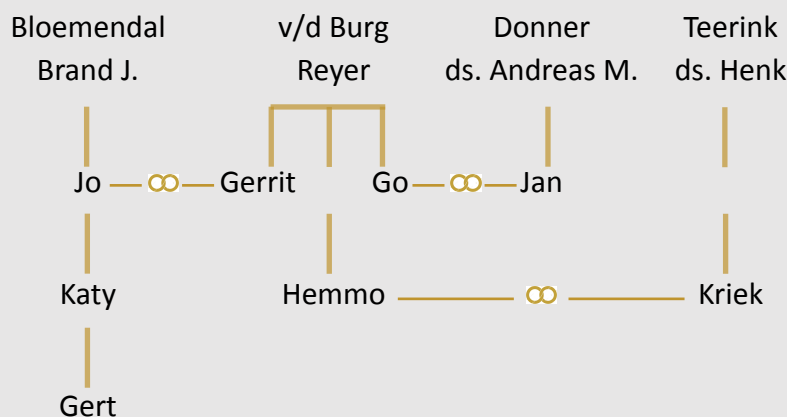
Refrein.

O moog het U toch zijn gegeven
Hiep hiep hoera (*bis.*)
Dat gij nog menig jaar blijft leven
Hiep hiep hoera. (*bis.*)

Bijlage B

Verknoping van 4 Amersfoortse families

(in de context van mijn afstammingsreeks met Brand Jan Bloemendal)

Niet zo gek.

1. De ouders van Hemmo zijn Bep van den Burg, dochter van Reyer en ds. Johan Siertsema (ja, alweer een dominee). Deze predikant deed in 1926 z'n intrede in Haarlem (ook zo'n plaats waar ik emotioneel mee ben verbonden).

De vierde dominee uit dit familieoverzicht, hoewel niet getoond, is ds. Ebbo Kraan, getrouwd met de oudste dochter Gera van Reyer. Deze predikant uit de familie heeft mijn ouders Katy van den Burg en Jan de Groot getrouwd. Met dat echtpaar ben ik ook emotioneel verbonden.

Niet zo gek dat ik twee zwagers heb, die predikant zijn.

2. Jan Donner, bij leven eminent antirevolutionair jurist, minister van justitie en president van de Hoge Raad was de vader van schaakgrootmeester J.H. Donner. Jan Hein was min of meer vaste deelnemer aan het Hoogovenschaaktoernooi, voorloper van het huidige, prestigieuze Tata Steel Chess Tournament, dat hij 3 keer won (1950, 1958 en 1963). Vóór die tijd kon hij ook al goed schaken; de potjes die hij speelde met z'n tante Jo, mijn oma, waren voor hem eenvoudig te winnen. Mijn oma leerde daar veel van.

Niet zo gek dat ik met schaken nooit van mijn oma heb kunnen winnen. Met veel meer plezier denk ik terug aan mijn bezoeken aan het Hoogovenschaaktoernooi in Beverwijk, waar ik Jan Hein zag schaken. Tot op de dag van vandaag bezoek ik nu bijna weer jaarlijks dat toernooi. In Wijk aan Zee, de laatste tijd samen met mijn zwager ds. Arend Bouman.

Bronnen

<https://oudscherpenzeel.nl/wp-content/uploads/genealogie-pdf/Bloemendal.pdf>. Vereniging "Oud Scherpenzeel". Op hun website is de uitgewerkte genealogie te vinden van de familie Bloemendal.

Het Familiearchief, ondergebracht bij nakomelingen van B.J. Bloemendal, zoals bij Gert de Groot, Gerrit van den Burg en Cees Rot.

Het Familieverhaal van en door Jan de Groot en Katy van den Burg (1993), bewerkt door Jan Pieter en Gert de Groot (2012).

<https://www.archiefeemland.nl>. Archiefstukken uit Amersfoort.

<https://www.archieval.nl>. Notariële akten Gemeente Barneveld.

<https://www.delpher.nl>. Krantenberichten.

<https://hisgis.fa.knaw.nl>. Bonnekaarten van de omgeving van Barneveld.

<https://www.nationaalarchief.nl>. Militaire dienst en rijksambtenaren.

<https://gereformeerdekerken.info>. Landelijke en regionale geschiedenis van de Gereformeerde Kerken in Nederland 1834-2004.